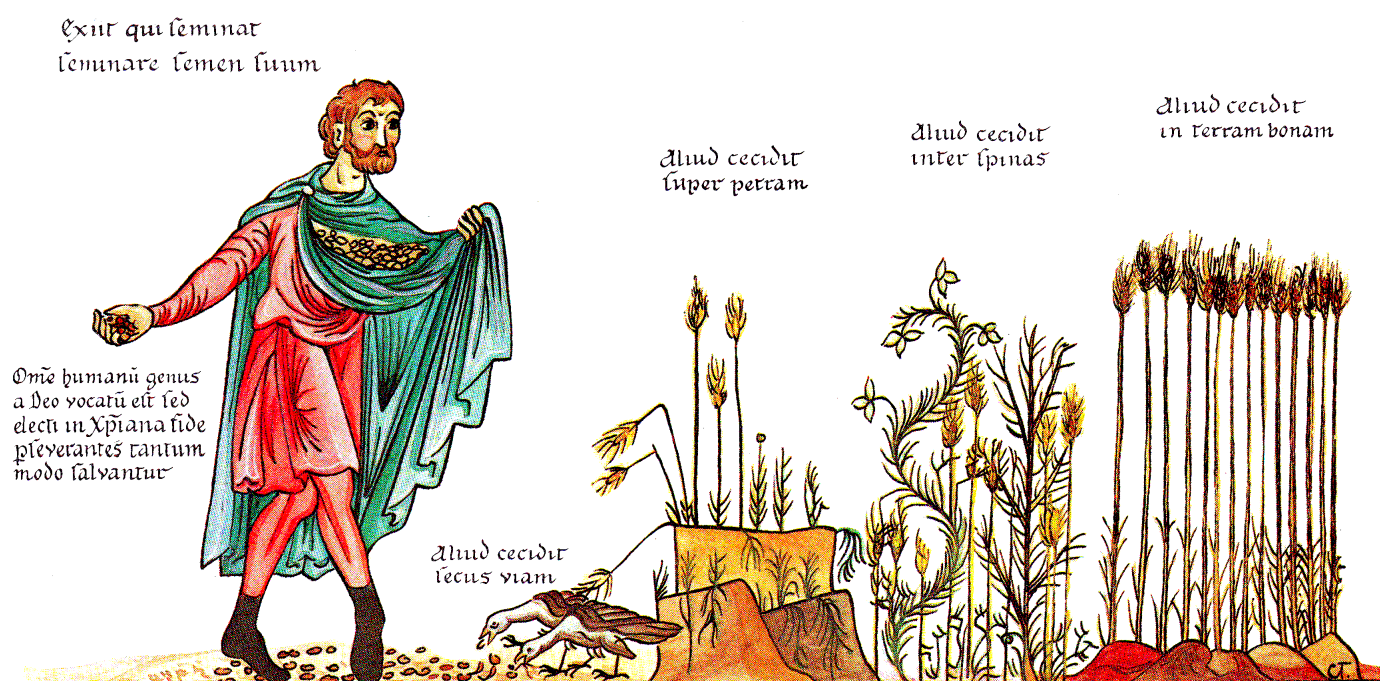

Sådd och skörd

5:e söndagen efter trettondagen

[*Exiit qui seminat / seminare semen suum*, “En som sår gick ut / för att så sin säd”: Liknelsen om såningsmannen (Matt. 13:3-23; Mark. 4:3-20; Luk. 8:5-15) från *Hortus deliciarum*, “Läckerheternas trädgård”, ett samlingsverk bestående av dikter, bilder och musik, sammanställda av *Herrad av Landsberg* (*1130 - †1195), abedissa i klostret i Hohenburg. Manuskriptet förstördes under belägringen av Strasbourg 1870. Från texten och ett fåtal bilder finns dock kopior, gjorda under 1800-talet, bland annat den ovan.]

9:e februari 2025 kl 11:00
i Slottskyrkan i Stockholm

INTROITUS

(Luk. 8:4-8)

Cum turba plurima
convenirent
& de civitatibus properarent
ad Ihesum dixit
per similitudinem

När de¹ kom samman
med en stor folkskara
och skyndade från städerna
till Jesus, sade han,
i en liknelse:

*exiit qui seminat
seminare semen suum*

*En som sår gick ut
för att så sin säd ...*

Ihesus hec dicens clamabat
qui habet aures
audiendi audiat

När Jesus sade detta, ropade han:
“Den som har öron
för att höra med, skall höra:

*exiit qui seminat
seminare semen suum*

*En som sår gick ut
för att så sin säd ...*

*Gloria patri et filio
et spiritui sancto*

Ära åt Fader och Son
och Helig Ande.

*exiit qui seminat
seminare semen suum*

*En som sår gick ut
för att så sin säd ...*

[Från Albi i södra Frankrike (en medeltida tegelstad som är världsarv, och där invånarna kallas Albigeniser), *Médiathèque Pierre-Amalric*, RES MS C 0015, fol. 167r, ett manuskript från slutet av 1000-talet, som, som ni ser av faksimilet ovan, är skrivet innan det här med notlinjer slog igenom.]

1 Syftar på lärjungarna, Maria Magdalena, Johanna - Kusas fru, och Susanna.

[Jesus gör flera liknelser med sådd och skörd. En som är intressant, är den i Matt. 13:24-30, 36-43 om ovännen som sår "ogräs" (eg. *zizania*, dårrepe) i någons åker, varvid denne ger rådet att man inte skall upprycka ogräset medan det gror - eftersom man då skulle kunna råka rycka upp veteplantor också - utan vänta tills det är dags att skörda, vid yttersta domen, då även agnarna skall skiljas från vetet och getterna från fåren.]

Dagens bibeltexter hänger dock inte ihop med denna liknelse, utan med den om såningsmannen som gick ut att så (Matt. 13:3-9, 18-23; Mark. 4:3-8; Luk. 8:5-8), varvid somt föll på hälleberget, men somt föll i godan jord och gav frukt, hundrafalt och sextiofalt och trettiofalt, vilket syftar på de som tar emot Guds ord och låter det mångfaldigas, spridas och förökas.]

EFTER GT

(Ps. 36(37):3-5)²

Spera in Domino
et fac bonitatem
et inhabita terram
et pascaris in divitiis ejus.

Hoppas på Herren,
och gör det goda,
och bebo jorden,
och du skall leva³ av dess rikedomar.

Delectare in Domino
et dabit tibi
petitiones cordis tui :

Gläds i Herren,
och han skall ge dig
ditt hjärtas böner.

Revela Domino viam tuam
et spera in eum,
et ipse faciet.

Avslöja din väg för Herren,
och hoppas på honom,
och han skall göra det.

Spera in Domino
et fac bonitatem
et inhabita terram
et pascaris in divitiis ejus.

Hoppas på Herren,
och gör det goda,
och bebo jorden,
och du skall leva av dess rikedomar.

2 Från dagens psaltarpsalm; jfr. verserna till kommunionen.

3 Alternativt: "vakta dess rikedomar", "underhålla dess rikedomar", "låta dess rikedomar växa".

h. i. ab utq; . Qnt' p multiplicatione op
positay uocu. augendo t auferendo. Qd
ant' dictu e ubi. ostendam' exemplis.

Alle ^{efgfe} lu ^{ia} **A**lle ^{abot' ecdeab} lu ^{ia}

Qn pma uox copulat' cu' pcedenti.

P disiunctione ipsi' uocis ut

Alle ^{f a e g f} lu ^{a f' c v e c} **M**edius uo
lu ^{ia} **C**ib; que

mutant' p diatessaron snt in diapente.

Alle ^{f d e g b} lu ^{a c d e a b} **Q**uart' ab utq;
lu ^{ia} pncipio y medio.

Alle ^{c e f g d} lu ^{ecvfab} **Q**nt' p multipli
lu ^{ia} catione oppositay.

Alle ^{c a c d b} lu ^{a c d e f} **I**ustus
lu ^{ia} **I**ustus

f e g a c / **c g e c** **v e c a** / **c a g a c e g f**
ut pal ma flo re

a c d / **a c g a c a** **b a e d e** / **h e a g v e**
bit et sicut ce

g a f a c h a e d / **d e e d a c g e** / **c a c a c d**
drus

Iustus ut pal ma flo

re bit et sicut ce

Q
drus

EFTER ALLELUIA

(Ps. 91(92):13)

Alleluia. Alleluia.	Alleluia. Alleluia.
Justus ut palma florebit, et sicut cedrus multiplicabitur.	Den rättvise skall blomstra som palmen, och, såsom cedern, mångfaldigas.
Alleluia.	Alleluia.

Till evangeliet sjungs *Alleluia* i växelsång mellan kör och församling, eller försångare och kör. Försångarna *intonerar*, dvs sjunger början av *Alleluia*, vilket repeteras av de övriga, som sedan fortsätter med *jubilus*, “jubel”, som är en *melism*, en liten melodi, på vokalen “a”. Försångarna sjunger en vers, och så sjunger alla slutligen *Alleluia* tillsammans.

Försångarnas delar började tidigt att utbroderas med flerstämmighet, som i faksimilet till vänster, från manuskriptet *Milano, Veneranda Biblioteca Ambrosiana, M 17 Sup., (f 58r)*, från runt år 1100, som visar en sida ur musiktraktaten *Ad organum faciendum*, “För att göra organum”, en enkel flerstämmighet, i detta fall med en andrastämma som i princip bara får ha intervallen unison, kvart, kvint och oktav i förhållande till melodin, vilket gör den smått märkligt melodiskt osångbar och harmoniskt enformig.

Ett sätt att notera tonhöjder, innan notlinjer blev allena rådande, var med alfabetets bokstäver (som i detta manuskript), och det är därifrån våra toner fått sina namn: a, b, c, d, e, f, g, h. Detta är alltså det som vi kallar mollskalan. Motsvarande durskala börjar då på c, och det är så vi namnger tonerna i skalan nuförtiden: c, d, e, f, g, a, h.

KOMMUNION

(Luk. 8:4-5)

Cum turba plurima
conveniret

När en stor folkskara
kom samman

et de civitatibus properarent
ad eum

och de skyndade från städerna
till honom,

dixit per similitudinem

sade han, med en liknelse:

exiit qui seminat
seminare semen suum

“En som sår gick ut
för att så sin säd...”

(Ps. 36(37):1-6)

Noli aemulari in malignantibus,
neque zelaveris
facientes iniquitatem,

Efterlikna inte de illvilliga,
och sträva inte efter
dem som utför orättvisa,

quoniam tamquam faenum
velociter arescent,
et quemadmodum holera herbarum
cito decident.

ty såsom hö
skall de snabbt torka,
och liksom odlade örter
hastigt skäras ned.

Spera in Domino et fac bonitatem,
et inhabita terram, et pasceris
in divitiis eius.

Hoppas på Herren, och gör det goda,
och bebo jorden, och du skall leva
av dess rikedomar.

Delectare in Domino,
et dabit tibi petitiones cordis tui.

Gläds i Herren,
och han skall ge dig ditt hjärtas bön.

Revela Domino viam tuam,
et spera in eum,
et ipse faciet.

Avslöja din väg för Herren,
och hoppas på honom,
och han skall göra det.

Et educet quasi lumen
iustitiam tuam,
et iudicium tuum
tamquam meridiem.

Och liksom ljuset skall han leda fram
din rättvisa,
och din rätt
såsom middagstiden.

Subditus esto Domino,
et ora eum.
Noli aemulari in eo
qui prosperatur in via sua,
in homine faciente iniustitias.

Var underställd Herren,
och bed till honom.
Efterlikna inte den
som har framgång på sin väg,
människan som utför orättvisor.

Gloria Patri et Filio
et Spiritui Sancto,
sicut erat in principio,
et nunc, et semper,
et in sæcula sæculorum, amen.

Ära åt Fader och Son
och Helig Ande,
som det var i begynnelsen
och nu och alltid
och i evigheters evighet, amen.

POSTLUDIUM

Lega manu seminati granum hoc frum
 a terre bone commendatum hora competenti nisi
 morte sic mundatum vitam conferenti non re
 surgeo duplicatum sibi uel serenti igitur pre
 morimur sic ad uitam reducatum iustum deificu
 oo oooo triplicem celicum granum et triu
 aum oooo o glorificum sed ex uno reliquum.
 mmo.

[Sist i en gudstjänst sjungs *Benedicamus Domino*, “Vi välsignar Herren”, med svaret *Deo dicamus gratias*, “Till Gud säger vi tack”, vilket är det som “Tackom och lov-om Herren / Herren vare tack och lov” är en översättning av. Eftersom det är försångarna som sjunger *Benedicamus Domino*, började de snart att utbrodera detta med överstämmor (*organum*) som sedan förseddes med egen text, vilket kallades *motett*. Ovanstående är från fol. 179v i *Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel Codex Guelferbytanus 1099 Helmstadiensis*, ett franskt manuskript med mässmusik, organum och motetter från mitten av 1200-talet.]

Benedicamus...**Vi välsignar...**

Larga manu seminatum
granum hoc frumenti

... med generös hand sått,
detta sädeskorn,

terre bone commendatum
hora competenti

åt den goda jorden anbefallet
i rättan tid.

nisi morte sit mundatum
vitam conferenti

Om det ej blir renat genom döden
som medför liv,

non resurget duplicatum
sibi vel serenti

kan det inte uppstå tvåfaldigt
åt sig eller den sående.

igitur
premoritur
sic ad vitam reducitur
<per> iustum deificum

Därför
dör det
för att så ledas åter till liv
genom riktigt gudomliggörande.

o o o o o o
typicum
celicum
granum & triticum

O O O O O O⁴
typologiska⁵,
himmelska
sädeskorn och vetemjöl!

o o o o o
glorificum
<multiplicum>
sed ex uno reliquum

O O O O O
den ärofulla,
mångfaldiga,
men av en enda efterlämnade,

...Domino

...Herren.

Deo dicamus gratias.

Åt Gud säger vi tack.

4 Är det en interjektion eller en vokativpartikel?

5 Symboliska, metaforiska, allegoriska &c.

VÅR FRUS LOV

Aue regina
celorum, a ue domina angelorum, sal ue
ra dix sancta ex qua mun do lux est or ta
gaude glori osa super omnes specio sa
va le valde decora et pro no bis semper
xp̄m ero ra,

Ave regina celorum,
ave domina angelorum,

salve radix sancta
ex qua mundo lux est orta

gaude gloriosa
super omnes speciosa

vale valde decora
et pro nobis
semper xpistum exora,

Var hälsad, himlars drottning.
Var hälsad, änglars härskarinna.

Hell dig, helga rot
ur vilken ljus åt världen uppgått.

Gläd dig, ärofulla,
vackrare än alla.

Farväl, rikt utsmyckade,
och, för oss,
bed alltid till Kristus.

[Efter en gudstjänst kan man sjunga en av de fyra stora Maria-antifonerna. Förutom denna, *Ave Regina celorum*, som sjungs från kyndelsmäss till påsk, så är de *Alma redemptoris mater* från första advent, *Regina celi* under påsktid, och *Salve Regina* under resten av året.

Noterna är från A84, en 1400-talshandskrift innehållande *Cantus sororum*, "Systrarnas sång", (Birgittasystrarnas liturgi) inköpt 1893 till Kungliga Biblioteket i Stockholm från Prinsens av Borghia bibliotek.]

Sjöng gjorde "*Pisces Dei*", Guds fiskar. I Nya testamentet finns en utvecklad fisksymbolik av osäkert ursprung: "Jag ska göra er till människofiskare" säger Jesus, och använder fisken som symbol vid flera tillfällen: "Med himmelriket är det också som när man lägger ut ett nät i sjön och får fisk av alla slag i det.", "Finns det någon far ibland er som ger sin son en orm när han ber om en fisk?", de underbara fiskafångena i Luk. 5 och Joh. 21 ("Den natten fingo de intet", ni vet) som handlar om hur man ska missionera, den mystiska fisken med silverpenning i munnen i Matt. 17:27, eller när han utfodrar femtusen med fem bröd och två fiskar, resp fyratusen med sju bröd och några fiskar.

Efter detta fick fisksymbolen en än större betydelse hos de kristna. Tertullianus sade c:a år 200 att vi kristna är små fiskar eftersom vi är födda i vatten, alltså pånyttfödda genom dopet. Och när man upptäckte att om man sade "Jesus Kristus, Guds Son, vår Frälsare" på grekiska, "Iesous Christos Theou Yios Soter" och tog första bokstaven i varje ord, så fick man ordet *Ichthys* som betyder "fisk", så var lyckan gjord. Eftersom ett grekiskt litet "a", alfa, ser ut som en liten fisk, och Jesus sade att han var "alfa och omega" så blev glädjen än större. De tidiga kristna i Rom lär således ha klottrat "lilla a" lite här och var, i katakomber och annorstädes.

Slutligen återfinns vi på

<http://paradox.provocation.net/medeltid/index.htm>